

Islam och muslimer i Sverige

Kontakterna mellan människor i det som i dag är Sverige och den muslimska världen går långt tillbaka i historien. Redan under vikingatiden fanns omfattande handelsförbindelser med muslimska områden, något som både arkeologiska fynd och samtida arabiska och persiska källor vittnar om. Under 1500-talet inleddes även diplomatiska relationer med muslimska riken, först med tatariska områden i dagens Ryssland och senare med det osmanska riket. Ett av de mest kända historiska mötena skedde när Karl XII efter nederlaget i Poltava 1709 tog sin tillflykt till Osmanska riket. När han återvände till Sverige följdes han av ett antal muslimer, judar och kristna som hade bistått honom ekonomiskt, och dessa fick tillåtelse att utöva sin religion så länge det skedde utan offentlig synlighet.

Under större delen av Sveriges historia var dock staten och kyrkan tätt sammanbundna. Att vara svensk medborgare innebar i praktiken att tillhöra den lutherska kyrkan, och andra religioner var förbjudna att praktisera. Först under slutet av 1700-talet började lagarna mildras, och judar, katoliker och kalvinister fick bosätta sig i landet. I slutet av 1800-talet blev det möjligt att lämna statskyrkan, men endast om man anslöt sig till ett annat av staten godkänt samfund. Den fulla religionsfriheten infördes först 1952.

Trots detta fanns enskilda muslimer i Sverige tidigare. En av de första som blev svensk medborgare utan att behöva avsäga sig sin religion var

Ebrahim Umerkajeff, som kom från Ryssland 1897. Eftersom det inte fanns någon muslimsk församling registrerades han formellt som muslim inom Svenska kyrkan.

Under 1930-talet och andra världskrigets slutskede kom fler muslimer till Sverige, och 1949 bildades landets första muslimska förening: Turk-Islam Föreningen i Sverige. Den utvecklades snart till en församling som ordnade begravningsplatser, firade högtider och så småningom även öppnade Sveriges första källarmoské. Efter kriget kom arbetskraftsinvandrare från bland annat Turkiet och Jugoslavien, och små muslimska församlingar växte fram i storstäder och industriorter.

På 1970-talet förändrades svensk politik så att minoritetsreligioner kunde söka statligt stöd om de hade tillräckligt många medlemmar. 1975 bildades den första muslimska riksorganisationen, FIFS, som snart fick statsbidrag. Därefter har fler riksorganisationer tillkommit, och i dag finns sex muslimska riksorganisationer som får statligt stöd. Detta innebär att relationen mellan staten och muslimska minoritetssamfund har varit formellt etablerad i omkring femtio år.

I takt med migration från olika delar av världen har den muslimska befolkningen i Sverige blivit mycket mångfacetterad. Muslimer i Sverige har rötter i en lång rad länder, kulturer och teologiska traditioner, vilket gör att islam praktiseras på många olika sätt. Skillnaderna märks både i religiös inriktning – som sunni, shia, sufism, islamism och salafism – och i organisatoriska strukturer. Vissa grupper, som Ahmadiyya, betraktas av majoriteten av världens muslimer som stående utanför islam, men har ändå etablerat sig i Sverige och byggt flera moskéer.

Det finns ingen officiell statistik över hur många som identifierar sig som muslimer i Sverige, eftersom religiös tillhörighet inte registreras. Uppskattningar varierar: omkring en miljon människor har muslimsk bakgrund, men betydligt färre är medlemmar i muslimska församlingar eller deltar regelbundet i religiösa aktiviteter. Många identifierar sig som muslimer kulturellt eller nationellt snarare än religiöst.

Religiös praktik varierar också. För vissa är religionen främst viktig vid livets stora händelser – födelse, äktenskap och död – eller vid stora högtider som ramadan, id al-fitr och id al-adha. Andra deltar i de fem dagliga bönerna, fredagsbönen i moskén eller valfärden till Mecka. Utöver de stora högtiderna finns många traditioner som firas av specifika grupper, såsom profetens födelsedag eller shiamuslimernas minnesdag ashura.

Sammantaget visar utvecklingen att islam i Sverige inte är en enhetlig företeelse utan en mångskiftande och dynamisk del av det svenska samhället, formad av historiska kontakter, migration och en bred variation av kulturella och teologiska uttryck.